
Шевченко М. О.

Харківська державна академія культури (м. Харків, Україна)

ОЦИФРУВАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПОТЕНЦІАЛ КРАУДСОРСИНГУ

Розглянуто потенціал краудсорсингу в оцифруванні документної спадщини. Визначено можливості та переваги краудсорсингу в оцифруванні для бібліотек закладів вищої освіти.

Ключові слова: бібліотеки закладів вищої освіти; краудсорсинг; оцифрування

Shevchenko M. O.

Kharkiv State Academy of Culture (Kharkiv, Ukraine)

DIGITIZATION IN UNIVERSITY LIBRARIES: THE POTENTIAL OF CROWDSOURCING

The current study outlines the potential of crowdsourcing in digitizing documentary heritage. Opportunities and advantages of crowdsourcing in digitization for university libraries is identified.

Keywords: university libraries; crowdsourcing; digitization

Бібліотеки закладів вищої освіти (ЗВО) перетворюються на центри генерування інформації та знань. При цьому реалізація ними основних функцій зазнає значних модернізаційних змін відповідно до вимог інформаційного суспільства. Серед таких, зокрема, варто назвати й меморіальну функцію — довічне збереження документів із фондів бібліотек ЗВО, які становлять історико-культурну та наукову спадщину нашої держави. Новітні технології оцифрування документів забезпечують як збереженість, так і широку доступність найціннішої частини фондів бібліотек ЗВО, але є наукоємними та трудомісткими в реалізації, потребують багато зусиль персоналу на їх опанування та втілення у бібліотечне виробництво.

Розвиток сучасного інформаційно-комунікаційного середовища характеризується виникненням нових форм взаємодії між бібліотеками та їхніми користувачами. Тому, цілком виправданим є те, що для підвищення ефективності реалізації проєктів з оцифрування документної спадщини за кордоном бібліотеки активно використовують технологію краудсорсингу. Краудсорсинг (англ. «crowdsourcing» від слів «crowd» — «натовп» і «sourcing» — «використання ресурсів») — це процес залучення необмеженого кола осіб на добровільних засадах до виконання певних операцій та функцій.

Серед вдалих прикладів закордонних університетських бібліотек, які реалізують краудсорсингові проєкти, можна назвати:

- Бібліотеку Гарвардського університету (Harvard Library; США), яка запрошує волонтерів долучитися до проєкту з оцифрування та переписати рукописні матеріали XVII–XVIII ст., що становлять колекцію «Колоніальна Північна Америка» (Colonial North America collection). За допомогою програмного забезпечення «FromThePage» представлено у підколекціях 345 документів (<https://fromthepage.com/harvardlibrary>), що становить близько 15,5 тис. сторінок. З них більше 5,5 тис. сторінок транскрибовано та майже 14 тис. сторінок відредаговано;

- Бібліотеку університету Гвельфа (Library — University of Guelph; Канада), яка розроблює проєкт транскрипції та заохочує учасників переписувати щоденники сільських мешканців Онтаріо, що датуються 1800–1960 pp., на сайті «Архів сільських щоденників» («Rural Diary Archive») (<https://ruraldiaries.lib.uoguelph.ca/>). Наразі в інтернет-архіві нараховується 90 колекцій щоденників діарістів (від англ «diarist» — той, що веде щоденник), що становить 188 щоденників, з яких вже транскрибовано 128;

- Бібліотеку Університетського коледжу Дубліна (University College Dublin Library; Ірландія), яка пропонує для транскрипції, перегляду/перевірки та індексації власні оцифровані колекції, зокрема колекцію «UCD Letters» (<https://fromthepage.com/jbhoward/ucd-letters-71>), яка складається з рукописних листів XIX — поч. XX ст. видатних діячів, серед них які безпосередньо були пов'язані з університетом. На «FromThePage» представлено 34 об'єкти, що становить 126 сторінок, з яких транскрибовано близько 80 сторінок.

Вищеназвані та багато інших прикладів краудсорсинг-проєктів доводять ефективність застосування технології, яка заснована на колективній співпраці, коли користувачі безпосередньо беруть активну участь у бібліотечних процесах щодо створення інформаційних ресурсів за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Досвід закордонних бібліотек свідчить про те, що краудсорсинг-технології при оцифруванні документів та формуванні цифрових колекцій документної спадщини мають широкий спектр напрямів застосування: транскрибування та розшифрування цифрових зображень; редагування та виправлення помилок у текстах після оптичного розпізнання; каталогізація та індексування документів тощо.

Аналізуючи краудсорсинг-проєкти з оцифрування закордонних бібліотек, можна назвати такі їх переваги: збільшення масштабів проєктів завдяки залученню до роботи волонтерів; зменшення витрат, що призводить до економії фінансових і кадрових ресурсів, які можуть бути перенаправлені на виконання інших операцій; скорочення термінів реалізації проєктів; підвищення якості цифрових колекцій шляхом представлення відредагованих документів, які закаталогізовані та заклаксіфіковані, мають теги тощо.

На жаль, у діяльності бібліотек ЗВО України ця технологія ще не набула поширення. Це доводить, зокрема, досвід роботи Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, яка створює цифрову колекцію «Old Printed Book» (<http://www.rare.univ.kiev.ua/ukr/>). Наукова бібліотека потребує допомоги в розпізнанні та описі книг, які містяться в даній колекції. Наразі на сайті бібліотеки зазначено, що в колекції є 2261 неописана книга.

Але, зважаючи на переваги використання краудсорсинг-технологій та наявний закордонний досвід, можна зауважити, що залучення користувачів бібліотеками ЗВО України має розглядатися як пріоритетний напрям в оцифруванні, що матиме позитивний вплив на успішність реалізації проєктів та їх подальший ефективний розвиток і використання. Бібліотеки ЗВО можуть розраховувати на допомогу насамперед своїх пріоритетних груп користувачів — студентства, науково-педагогічних кадрів, дослідників, які безпосередньо використовують ресурси цих бібліотек для задоволення власних освітньо-наукових потреб.

Розглянута крауд-технологія надає бібліотекам унікальну можливість одночасно працювати над двома важливими напрямками: представити у цифровому просторі національну спадщину України та налагодити й вибудовувати нові відносини з користувачами й залучити нових. Зважаючи на потенціал краудсорсингу як соціокомунікативної технології можна стверджувати, що її доцільно використовувати не лише в оцифруванні, а й в інших напрямках діяльності бібліотек ЗВО у цифровому просторі.